

Л.П. Шаравара¹, А.І. Севальнев¹, І.С. Козлова²

ОНКОЛОГІЧНА ЗАХВОРЮВАНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА ПЕРІОД З 1991 ДО 2011 РОКУ ЯК НАСЛІДОК ВПЛИВУ ПРОФЕСІЙНИХ РИЗИКІВ

¹Запорізький державний медичний університет,

²Запорізька обласна санітарно-епідеміологічна станція

Ключові слова: професійний рак, професійні ризики, шкідливі виробничі фактори.

Ключевые слова: профессиональный рак, профессиональные риски, вредные производственные факторы.

Key words: professional cancer, occupational risks, harmful occupational factors.

Здійснено аналіз випадків професійних захворювань за 20 років з метою встановлення кількості випадків професійного раку у робітників основних галузей промисловості Запорізької області. Вивчено структуру професійного раку за нозологічними формами, розповсюдженістю в галузях промисловості та питому вагу професійного раку від загальної кількості професійної захворюваності. Визначено основні причини незадовільної діагностики професійного раку.

Проведен аналіз випадків професійних захворювань за 20 років з метою встановлення кількості випадків професійного раку у робітників основних галузей промисловості Запорізької області. Вивчено структуру професійного раку за нозологічними формами, розповсюдженістю по отраслях промисловості та удільний вес професійного раку від загальної кількості професійних захворювань. Визначено основні причини незадовільної діагностики професійного раку.

The investigations of occupational diseases have been carried out for 20 years to establish the incidence of occupational cancer (OC) in workers of basic branches of industry in Zaporizhzhia region. Studies of the structure of OC according to nosological forms and the prevalence in branches of industry were performed. The main causes of unsatisfactory diagnostic of OC were identified.

Одним із актуальних напрямків медицини праці на сучасному етапі є об'єктивна оцінка онкологічної захворюваності серед виробничих канцерогенів і розробка системи профілактичних заходів. Про професійний рак говорять мало, тоді як, щонайменше, один із 10 випадків захворювання раком – це результат передбачуваних, прогнозованих професійних ризиків дії канцерогенних чинників на робочому місці [3]. Десятки речовин, канцерогенність яких для людини доведена, використовують у промислових масштабах без особливого контролю. Згідно з результатами останніх досліджень, частка ракових захворювань у наслідок дій умов праці в світі складає від 8 до 16% всіх випадків захворювання раком. За попередніми оцінками Міжнародної організації праці, рак забирає життя більше 600 000 людей на рік – по одній людині кожні 52 секунди. Нині на робочому місці людини з'явилося майже 100 000 синтетичних хімічних речовин, з яких 350 – ідентифіковані як канцерогени. Проблемі професійного раку (ПР) приділяється велика увага на міжнародному рівні. Так, під егідою Міжнародного агентства з вивчення раку систематично проводять дослідження ролі виробничих канцерогенів у виникненні злоякісних новоутворень і розробляють заходи з їх профілактики [6]. Це зумовлено тим, що злоякісні новоутворення є основною причиною смертності дорослого населення від хвороб у всіх економічно розвинених країнах світу. За даними наукових джерел, основними причинами смертності, пов'язаної з трудовою діяльністю, в світі є онкологічна захворюваність – 32%, серцево-судинна захворюваність – 26%, нещасні випадки на виробництві – 17% [1,4].

У 2005 р. в Україні проведено дослідження, в результаті

якого встановлено, що відомості про захворюваність працівників на ПР україни занижені й визначається лише у 0,01–0,02% від загальної кількості всіх вперше виявлених онкологічних пацієнтів, водночас, в інших країнах, за даними МОП, ця цифра складає від 5 до 40%: у США частка таких хворих становить від 2 до 10%, Австралії – 3–26%, Канаді – 5–10%, країнах ЄС – 4%, Литві – 10–28%, Польщі – 8–21%, Франції – 4–8,5% [1].

МЕТА РОБОТИ

Провести аналіз онкологічної захворюваності працівників промислової галузі Запорізької області за останні 20 років.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Здійснено аналіз онкологічної захворюваності, пов'язаної з трудовою діяльністю, серед працівників промислової галузі Запорізької області за період з 1991 до 2011 р., згідно зі звітною документацією обласної санітарно-епідеміологічної станції (Ф. № 363/о-86) – «Журнали професійних захворювань». Переглянуто 1329 випадків професійної захворюваності, виявлені за 20 років і обрано 7 випадків ПР. Для аналізу випадків ПР використовували аналітичний і статистичний методи.

Також виявлено та проаналізовано кількість робочих місць, що не відповідають санітарно-гігієнічним вимогам за хімічними чинниками на підприємствах Запорізької області за 6 років, згідно зі звітною документацією (Ф. 18) «Звіт про фактори навколишнього середовища, що впливають на стан здоров'я людини», таблиця 14 «Характеристика повітря закритих приміщень і робочої зони», проведено статистичну обробку даних.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Запоріжжя є великим індустріальним центром з величезною кількістю промислових об'єктів. На 2701 промисловому підприємстві області працюють майже півмільйона робочих. Особливо незадовільні умови праці відзначають на підприємствах металургійної промисловості, машинобудування, агропромислового комплексу, будівництва, малого бізнесу.

Здійснено аналіз і розраховано питому вагу робочих місць, що не відповідають санітарно-гігієнічним вимогам за хімічними чинниками на підприємствах Запорізької області за період з 2005 до 2010 р. (рис. 1), розрахували середнє значення питомої ваги робочих місць, де були перевищення хімічних речовин за ГДК, що склало $25,6 \pm 3,089\%$, що є реальною загрозою для виникнення ПР у результаті дії хімічних речовин на організм працівника. Як видно з рис. 1, максимальну кількість робочих місць з перевищенням ГДК спостерігали у 2006, коли вона склала 29,8% від загальної кількості робочих місць, а мінімальна кількість – у 2009 році (21,8%).

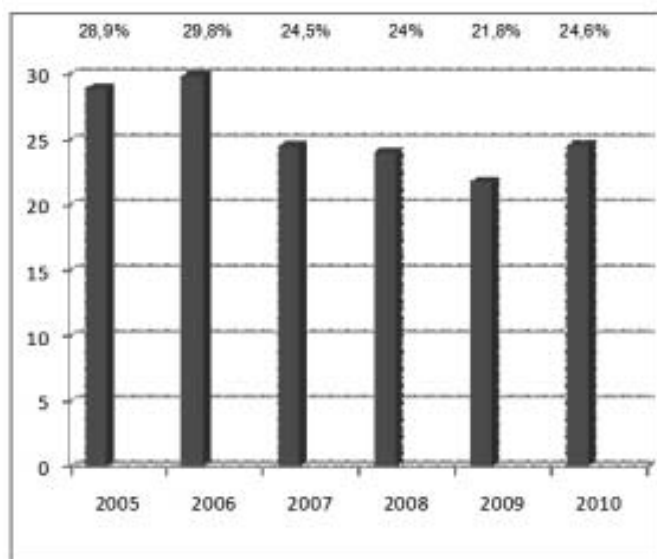

Рис. 1. Питому вагу робочих місць, що не відповідають санітарно-гігієнічним вимогам за хімічними чинникам на підприємствах Запорізької області за період з 2005 до 2010 р.

Встановлено, що за період з 1991 до 2010 р. в області зареєстровано 1329 випадків професійних захворювань, з них всього лише 7 випадків ПР, питому вагу якого склала 0,5% від усіх випадків професійних захворювань (рис. 2).

Треба зазначити, що всі 7 випадків ПР зареєстровано у другому десятиріччі (2001–2011 рр.), тоді як у першому десятиріччі (1991–2000 р.) не зареєстровано жодного випадку ПР. Всі випадки виявлено у чоловіків. Середній вік виникнення ПР склав $53,3 \pm 13,3$ роки, середній стаж у шкідливих умовах праці – $19,4 \pm 15,47$ роки.

Встановлено, що випадки ПР реєстрували у 2004 р. – 1 випадок, ВАТ «Запоріжжкокс» у газівника коксового цеху (основні шкідливі фактори виробництва: бензол, толуол). У 2007 р. – 2 випадки ПР на ЗАЛК у електролізерів (основні шкідливі фактори виробництва: перегони кам'яновугільного

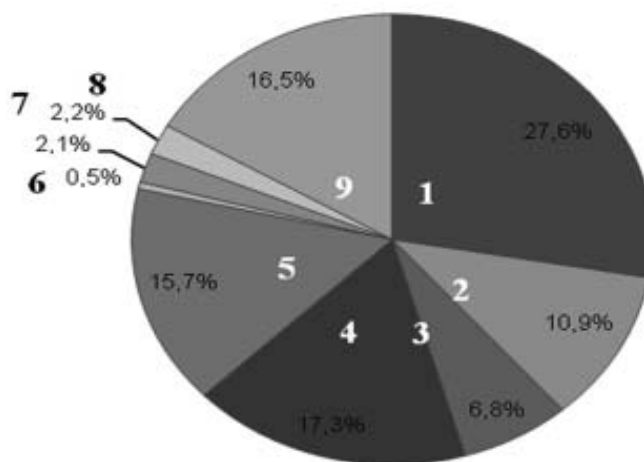

Рис. 2. Питому вагу професійного раку від загальної кількості професійної захворюваності. Примітки: пилова патологія – 27,6%; неврит слухового нерву – 10,9%; інтоксикація фтором – 6,8%; вібраційна хвороба – 17,3%; хвороби опорно-рухової системи – 15,7%; професійний рак – 0,5%; катаракта – 2,1%; туберкульоз – 2,2%; інші – 16,5%.

пека). 2008 р. – 3 випадки ПР: 1 випадок на ЗТМК у електрослюсаря (основні шкідливі фактори: сірчана кислота, хромовий ангідрид, бензол, азбест, марганець). 2 випадок – ВАТ «Машинобудконструкція» у ливарника (основні шкідливі фактори: нікель, перегони кам'яновугільних смол). 3 випадок – на ВАТ «Мотор Січ» у електрозварювальника (основні шкідливі фактори виробництва: канцерогенні сполуки хрому оксиду та нікелю оксиду). У 2011 р. вже зареєстровано 1 випадок на феросплавному заводі, у плавильника (основні шкідливі фактори виробництва: феросплави, пил кремнію). Основну частину випадків ПР реєстрували на підприємствах кольорової металургії – 3 випадки, а також у чорній металургії та машинобудуванні – по 2 випадки.

У структурі ПР за нозологічними формами перше місце посідає рак легень, складаючи 57,1% від загальної кількості випадків професійного раку, на 2 місці рак гортані – 28,6%, далі – рак шкіри – 14,2% (рис. 3).

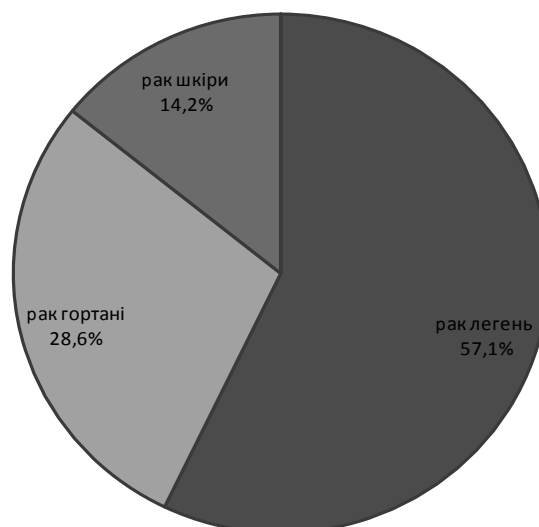

Рис. 3. Структура професійного раку за нозологічними формами

ВИСНОВКИ

1. Середня питома вага робочих місць, що не відповідають санітарно-гігієнічним вимогам за хімічними чинниками, на підприємствах Запорізької області за 6 останніх років склала $25,6 \pm 3,089\%$.

1. За період з 1991 до 2011 р. у робітників Запорізької області виявлено 7 випадків онкологічних захворювань, пов'язаних з трудовою діяльністю. Всі випадки ПР зареєстровано у другому десятиріччі (2001–2011 рр.). Невелика кількість виявлених випадків ПР за такий досить великий проміжок часу говорить швидше не про поліпшення умов праці, а про низьке виявлення ПР і про складність доказу зв'язку ПР з виробничими чинниками.

2. У структурі ПР за нозологічними формами переважає онкологічна захворюваність легень, що склала більше половини випадків.

3. Випадки ПР зареєстровано на підприємствах кольорової, чорної металургії та машинобудування.

4. Всі випадки ПР зареєстровано у Запоріжжі, у мешканців області жодного випадку не виявлено.

5. Основними причинами незадовільної діагностики професійних новоутворень на сьогодні можна вважати:

- тривалий латентний період професійних новоутворень, що маніфестують вже після виходу на пенсію осіб онко-

небезпечної професії, коли жодного спеціалізованого медичного спостереження не здійснюється;

- недостатня інформованість практичних лікарів, включаючи онкологів, стосовно питань професійних новоутворень;

- недооблік профмаршрутів і контактів з канцерогенними речовинами;

- відсутність специфічних клінічних і морфологічних особливостей ПР [3].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кундіев Ю.И. Профессиональное здоровье в Украине. Эпидемиологический анализ / Кундіев Ю.И., Нагорная А.М. – К.: Авиценна, 2007. – 396 с.
2. Канцерогенез / Под общ. ред. Д.Г. Заридзе. – М.: Медицина, 2004. – 576 с.
3. Кундіев Ю.И. Проблема профессионального рака в Украине / Ю.И. Кундіев, Е.П. Краснюк, Л.Н. Горбань // Журн. АМН Украины. – 1999. – №3. – С. 485–495.
4. Лубянова И.П. О диагностике профессиональных заболеваний в Украине / Лубянова И.П. // Охрана труда. – 2005. – №5. – С. 39–40.
5. Заридзе Д.Г. Канцерогенность экотоксикантов в кагортных исследованиях индустриальных популяций / Д.Г. Заридзе, С.А. Ильичева, О.В. Шаньгина // Гигиена и санитария. – 2003. – №6. – С. 71–73.
6. Смулевич В.Б. Профессия и рак / В.Б. Смулевич. – М.: Медицина, 2000. – 384 с.

Відомості про авторів:

Шаравара Л.П., асистент каф. загальної гігієни та екології ЗДМУ.

Севальнев А.І., к. мед. н., доцент, зав. каф. гігієни та екології ЗДМУ.

Козлова І.С., лікар з гігієни праці Запорізької обласної санітарно-епідеміологічної станції.

Адреса для листування:

Шаравара Лариса Павлівна. 69035, м. Запоріжжя, пр-т Маяковського, 26, ЗДМУ, каф. загальної гігієни та екології.

Тел. (0612) 33 70 97.